

УДК 355.457.1

**Юрій ІВАШКОВ,**  
*кандидат педагогічних наук, доцент,  
Національна академія Державної прикордонної служби України  
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

**Сергій ОНИЩУК,**  
*Національна академія Державної прикордонної служби України  
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

## **ЩОДО ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ МІЖНАРОДНОЇ МИРОТВОРЧОЇ ОПЕРАЦІЇ З ПІДТРИМАННЯ МИРУ І БЕЗПЕКИ**

*У статті здійснено аналіз передумов до проведення міжнародної миротворчої операції на території України, зважаючи на норми міжнародного та національного права і досвіду її проведення. Зроблено висновки, що на даний час в Україні створені правові механізми, які дозволяють прийняти рішення щодо проведення на її території міжнародної операції з підтримання миру та безпеки. Норми міжнародного права дозволяють прийняти таке рішення відповідним міжнародним органам. Прийняття його залежить у першу чергу від політичної волі членів міжнародних безпекових органів.*

**Ключові слова:** міжнародні операції, підтримання миру і безпеки, миротворча операція.

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Сучасні міжнародні відносини характеризуються наявністю багатьох протиріч і кон-

© Івашков Ю., Онищук С.

фліктів, у тому числі воєнних. Це обумовило виникнення такої форми світового співробітництва, як миротворча діяльність. Під нею розуміються колективні дії політичного й воєнного характеру, які здійснюються після виникнення конфліктної ситуації (конфлікту) й спрямовані на її припинення. Вони можуть охоплювати посередницьку діяльність, дії з примирення конфліктуючих сторін, переговори, дипломатичну ізоляцію і санкції, підтримання миру.

З появою нових видів загроз, зокрема військової агресії Російської Федерації проти України, тимчасової окупації нею території Автономної Республіки Крим і м. Севастополь, розпалювання збройного конфлікту в східних регіонах України, що супроводжується здійсненням заходів, спрямованих на дестабілізацію політичної та економічної ситуації в Україні, розвитком тероризму та загрозою його поширення територією України, в українському політикумі неодноразово лунали заклики до міжнародних безпекових організацій щодо необхідності проведення міжнародної миротворчої операції на окремих територіях Донецької та Луганської областей України. З урахуванням цього постає необхідність в аналізі передумов до проведення міжнародної миротворчої операції, виходячи з норм міжнародного та національного права та досвіду її проведення.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опираються автори.** Дослідженням питань проведення міжнародних миротворчих операцій займалися такі вчені, як Е. Аречаги, Д. Браерлі, А. Дервотта, М. Мулінена, М. Нордквіста, Ж. Пікте, А. Роберте та ін., серед вітчизняних науковців дана проблематика висвітлювалася в наукових роботах О. Бодрука, Л. Головатюка, В. Гречанінова, В. Гудима, О. Гущина, О. Заболотного, А. Каляєва, В. Кривошеева, О. Луника, П. Назаренка, В. Смолянюка, Я. Радиша та ін.

**Метою статті** є визначення наявності підстав для можливого прийняття рішення щодо проведення міжнародної миротворчої операції на території України.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Національне законодавство України визначає міжнародні операції з підтримання миру і

безпеки як міжнародні дії або заходи, спрямовані на виконання миротворчих чи гуманітарних завдань, які здійснюються за рішеннями Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) відповідно до Статуту ООН, ОБСЄ, інших міжнародних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки, згідно з положеннями глави VIII Статуту ООН, а так само дії і заходи багатонаціональних сил, багатонаціональних військових формувань високої готовності, які проводяться під загальним контролем Ради Безпеки ООН з метою:

- запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх конфліктів;
- врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних, а також внутрішніх конфліктів за згодою сторін конфлікту або з використанням примусових заходів за рішенням Ради Безпеки ООН, що може включати, зокрема, спостереження і контроль за додержанням угод про припинення вогню та інших ворожих дій, роз'єднання сторін, які конфліктують, роззброєння і розформування їх підрозділів, виконання інженерних та інших робіт;

- боротьби з міжнародним тероризмом і піратством;

- евакуації населення із зони конфлікту;

- ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру;

- подання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок міждержавних або внутрішніх конфліктів;

- виконання поліцейських функцій із забезпечення безпеки і додержання прав людини;

- подання допомоги у подоланні наслідків конфліктів та відновлення миру;

- усунення загрози миру, порушень миру чи акту агресії [6].

Схвалення рішень про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України належить до повноважень Верховної Ради України. Порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України встановлюється виключно законами України [3].

Згідно із законом [4] підрозділи збройних сил інших держав можуть бути допущені на територію України на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України, у тому числі і з метою надання Україні, на її прохання, допомоги у вигляді проведення на її території міжнародної операції з підтримання миру і безпеки на підставі рішення ООН та/або Європейського Союзу (далі – ЄС).

Пропозиція щодо допуску підрозділів збройних сил інших держав на територію України, у тому числі тих, що братимуть участь у міжнародній операції з підтримання миру і безпеки, вноситься до Ради національної безпеки і оборони України Міністерством закордонних справ України разом з Міністерством оборони України за погодженням у необхідних випадках з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади. Рада національної безпеки і оборони України вносить пропозицію про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України на розгляд Президента України. Президент України на підставі зазначеної пропозиції приймає рішення про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України. Рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України підлягає схваленню Верховною Радою України. Рішення про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України не вноситься на схвалення Верховної Ради України, якщо такий допуск передбачений міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [4].

У березні 2015 року Президент України звернувся від імені України до Генерального секретаря та Ради Безпеки ООН з проханням розпочати відповідні процедури щодо розгортання на території України міжнародної операції ООН з підтримання миру і безпеки та до Голови Європейської Ради та Ради ЄС розпочати відповідні процедури щодо започаткування операції ЄС в рамках Спільної політики безпеки і оборони в Україні [5].

Із зазначеного можна зробити висновок, що на даний час в Україні створені правові механізми, які дозволяють прийняти рішення щодо

проведення на її території міжнародної операції з підтримання миру і безпеки.

Міжнародні миротворчі операції є загальною назвою різних видів діяльності в інтересах вирішення конфліктів, запобігання їх ескалації, припинення або недопущення військових дій, забезпечення правопорядку в зоні конфлікту, проведення гуманітарних акцій, відновлення порушених конфліктом соціальних і політичних норм, а також систем життєзабезпечення. Відмінною рисою миротворчості, здійснюваної від імені ООН, є те, що вона проводиться за мандатом Ради Безпеки ООН, або відповідно до Статуту ООН за мандатом тих регіональних організацій, до чийх функцій входить підтримка миру і міжнародної безпеки. Як правило, такі акції поділяють на три блоки:

використання переважно несилових методів дій збройних сил, спостереження, різні форми контролю для підкріплення політичних і дипломатичних зусиль з припинення та врегулювання конфлікту;

поєднання політичних методів з операціями збройних миротворчих контингентів, які не ведуть бойових дій;

використання силових методів, у тому числі бойових дій, для примусу до миру в поєднанні з політичними зусиллями або без них.

Миротворчі операції поділяються на превентивні дії (акції) зі збереження миру, операції зі встановлення миру, операції з підтримки миру, операції з примусу до миру, постконфліктне встановлення миру, гуманітарні акції.

Операції з установаження миру або спонукання до миру проводяться за взаємною згодою сторін і, як правило, на їхнє прохання в той момент, коли вони самостійно або під впливом міжнародних організацій чи окремих держав вирішують припинити військові дії і потребують для цього допомоги міжнародного співтовариства і коаліційних миротворчих сил. Метою їх є, насамперед, сприяння в припиненні воєнних дій і організація мирного переговорного процесу.

Операції з підтримання миру проводяться за згодою всіх або однієї зі сторін конфлікту і діляться на дві групи. У першу входять операції, які є логічним продовженням операцій з установаження миру, коли після досягнення угоди про перемир'я починаються переговори

про мирне врегулювання конфлікту. Другу групу складають акції, що проводяться для реалізації раніше досягнутої мирної угоди. У цьому випадку метою операції з підтримання миру, у тому числі її військового складника, є безпосереднє забезпечення виконання угоди всіма залученими в конфлікт силами.

Операції з примусу до миру являють собою реальне застосування збройних сил або погрозу такого застосування, для того щоб примусити ворожі сторони припинити бойові дії і приступити до встановлення миру. Характерною особливістю їх є те, що вони можуть мати на меті бойові дії миротворчих сил, які спрямовані на роз'єднання і роззброєння протиборчих сторін. Зазначені бойові дії можуть бути спрямовані як проти всіх воюючих сторін, так і проти тієї з них, яка не згодна підкоритися вимогам про припинення вогню. Після успішного виконання даних завдань, тобто після припинення військових дій, миротворчі сили переходять до акцій, характерних для операцій з підтримання миру [8].

Рада Безпеки ООН установлює наявність будь-якої загрози миру, будь-якого порушення миру або акту агресії і надає рекомендації або вирішує, яких заходів слід вжити для підтримання або відновлення міжнародного миру і безпеки. Вона уповноважена вирішувати, які заходи, що не пов'язані з використанням збройних сил, повинні вживатися для виконання її рішень. Якщо Рада Безпеки вважатиме, що зазначені заходи можуть виявитися недостатніми або вже виявилися недостатніми, вона уповноважена вживати повітряними, морськими або сухопутними силами таких дій, які виявляться необхідними для підтримання або відновлення міжнародного миру і безпеки [7].

Розгортання операцій ООН з підтримання миру здійснюється на основі мандатів Ради Безпеки ООН. Мандат Ради Безпеки ООН – це рішення, в якому визначаються цілі та завдання, часові і просторові межі, інші деталі конкретної миротворчої операції, а також повноваження миротворців.

Основною умовою проведення миротворчих операцій ЄС за участю військового і цивільного персоналу є їх відповідність положенням Статуту ООН. Крім того, операції можуть проводитися на основі: а)

запрошення приймаючої сторони; б) мандата ООН; в) посилення на норми загального міжнародного права, що санкціонують або дозволяють ті чи інші дії. Політичні переваги ЄС надаються військовим операціям, здійснюваним, по-перше, на підставі запрошення приймаючої держави і, по-друге, на основі резолюції Ради Безпеки ООН, прийнятої відповідно до глави VII Статуту ООН і санкціонуючої примусові дії, незалежно від згоди приймаючої держави. Йдеться саме про політичні уподобання, які не є юридично обов'язковою послідовністю дій. У національних правових системах низки членів ЄС при проведенні військових операцій прийнято діяти виключно на основі резолюції Ради Безпеки ООН. Утім до ЄС в цілому дана вимога не застосовується.

Європейська система планування миротворчих операцій є досить унікальною, оскільки включає в себе розробку різноманітних документів. Усі вони схвалюються на найвищому рівні прийняття рішень – Радою ЄС. Отже, на різних етапах планування операцій вдається домогтися найвищого політичного схвалення подальших дій. При цьому відбувається паралельний процес створення документів – політичних актів і документів, що формують внутрішні правові основи для проведення операцій [2].

Досвід Євросоюзу в сфері миротворчості і врегулювання конфліктів у більшості випадків є позитивним і свідчить про ефективність обраних ним підходів. Багато операцій ЄС мали результатом не лише мирну стабілізацію криз у різних частинах світу, включаючи Європу, але й забезпечували сталий постконфліктний розвиток. Яскравим прикладом у цьому зв'язку є операції ЄС з врегулювання конфліктів на Балканах. Активне безпосереднє залучення ЄС до врегулювання балканської кризи не лише забезпечило мир, але й заклало міцну основу для поступової європейської інтеграції країн регіону, наблизивши їх до членства в ЄС. Наприклад, Боснія і Герцеговина та Македонія, які були охоплені збройними конфліктами, сьогодні вже є кандидатами на членство в ЄС.

Україна звернулася за миротворчою підтримкою як до ООН, так і до ЄС, однак перспективи позитивного рішення щодо направлення в Україну миротворців ООН наразі є невисокими, зважаючи на на-

явність “права вето” у постійних членів Ради Безпеки ООН, у тому числі у Російської Федерації. Водночас резолюція Ради Безпеки ООН є дуже бажаним та оптимальним, але не обов’язковим правовим інструментом для започаткування миротворчої місії під егідою ЄС. Так, відповідне рішення може бути прийняте безпосередньо Радою ЄС консенсусним рішенням на основі відповідного суверенного прохання України [1].

**Висновки.** У роботі здійснено аналіз передумов до проведення міжнародної миротворчої операції на території України з урахуванням норм міжнародного і національного права та досвіду їх проведення. На даний час в Україні створені правові механізми, які дозволяють прийняти рішення щодо проведення на її території міжнародної операції з підтримання миру і безпеки. Норми міжнародного права дозволяють прийняти таке рішення відповідним міжнародним органам. Прийняття такого рішення залежить у першу чергу від політичної волі членів зазначених міжнародних органів.

**Перспективи подальших розвідок у даному напрямі.** У ході подальших досліджень доцільно розробити рекомендації щодо порядку проведення міжнародної миротворчої операції на території України в разі прийняття відповідного рішення міжнародними безпековими організаціями.

### Список використаної літератури

1. Єлісеєв. Операція ЄС – оптимальний варіант врегулювання на Донбасі (Інтерв’ю УКРІНФОРМУ) Назва з екрану [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/press-center/publications/3621-jelisejev-operacija-jesoptimalynij-variant-vregulyuvannya-na-donbasi-intervju-ukrinformu>
2. Зверев П. Г. Международное гуманитарное право и миротворческие операции Европейского Союза / П. Г. Зверев // Молодой ученый. – 2014. – № 1. – С. 219–222.
3. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
4. Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України : Закон України [Електронний ресурс] //



Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 17.– С. 122. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1479-14>

5. Про схвалення звернень від імені України до Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй та Ради Європейського Союзу стосовно розгортання на території України міжнародної операції з підтримання миру і безпеки : постанова Верховної Ради України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 17.– С. 127. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/253-19>

6. Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки : Закон України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 22-23. – С. 202. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/613-14>

7. Устав Организации Объединённых Наций и Устав Международного Суда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995\\_010](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010)

8. Хохлышева О. О. Действующее международное право и современный миротворческий процесс / О. О. Хохлышева. – Н. Новгород, 2000. – 155 с.

*Рецензент – доктор військових наук, професор Кириленко В. А.*

*Стаття надійшла до редакції 9.09.2016*

**Ивашков Ю., Онищук С. К вопросу проведения на территории Украины международных миротворческих операций по поддержанию мира и безопасности**

В статье проведен анализ предпосылок к проведению международной миротворческой операции на территории Украины, исходя из норм международного и национального права и опыта их проведения. Сделан вывод, что в настоящее время в Украине созданы правовые механизмы, которые позволяют принять решение о проведении на ее территории международной операции по поддержанию мира и безопасности. Нормы международного права позволяют принять такое решение соответствующим международным органам. Принятие такого решения зависит в первую очередь от политической воли членов международных органов безопасности.

**Ключевые слова:** *международные операции, поддержание мира и безопасности, миротворческая операция.*

*Ivashkov Yu., Onyshchuk S.* **On the issue of the territory of Ukraine international peacekeeping operations to maintain peace and security**

Contemporary international relations are characterized by many contradictions and conflicts, including war. This led to the emergence of a form of global cooperation as peacekeeping.

Approval decisions on admitting units of armed forces of other states on the territory of Ukraine belongs to the Verkhovna Rada of Ukraine. The procedure for admission and conditions of the armed forces of other states on the territory of Ukraine is established by the laws of Ukraine. Under current law units of the armed forces of other countries can be admitted to the territory of Ukraine under international treaties of Ukraine and in the manner and on terms determined by the legislation of Ukraine, including with a view to Ukraine, in its request, in the form of its territory international peacekeeping and security in the decision of the UN and / or the European Union.

In March 2015 the President of Ukraine appealed on behalf of Ukraine to the Secretary General and the UN Security Council to start the relevant procedures for deployment on the territory of Ukraine international operations of UN peacekeeping and security, and the President of the European Council and the European Council to start the relevant procedures for launching EU operation within Common security and Defence policy in Ukraine.

The deployment of the UN peacekeeping mandate is based on the UN Security Council. The mandate of the UN Security Council - the decision, which defines goals and objectives, time and space limits, other details specific peacekeeping operations and powers peacekeepers.

The European system of planning peacekeeping operations is quite unique because it includes the development of the various documents. All are approved at the highest levels of decision-making - EU Council.

Prospects for a positive decision on sending UN peacekeepers in Ukraine is currently low, given the presence of "veto" in the permanent members of the UN Security Council, including Russia. However, the decision may be made directly by the EU Council consensus decision of the respective sovereign Ukraine's request.

The article analyzes the prerequisites for an international peacekeeping operations in Ukraine on the basis of norms of international and national law and practices of their conduct. It was concluded that currently in Ukraine established legal mechanisms that allow a decision to hold its territory of international peacekeeping and security. International law allow such a decision to take the appropriate international bodies. This decision depends primarily on the political will of the members of the international security.

**Keywords:** *international operations, maintenance of peace and security, peacekeeping operation.*